

ДРУШТВО ЗА ЗАШТИТУ И
ПРОУЧАВАЊЕ ПТИЦА СРБИЈЕ

**КУЋИЦЕ, ХРАНИЛИЦЕ
И ПОЈИЛИЦЕ ЗА ПТИЦЕ**

Кућице, хранилице и појилице за птице

Издавач:

Друштво за заштиту и проучавање птица Србије

Текст:

Саша Рајков, Милица Радановић, Милан Ружић, Димитрије Радишић, Драженко Рајковић, Радислав Мирић, Калман Молдваи

Фотографије:

Alan Hensel: 61; Andy Morffew: 22; André Eijkenaar: 18; Andrej Chudý: 40; Barn Owl Trust: 59; Björn Schulz: 48; Вых Пыхманн: 15; Globe-trotter19: 53; Dave Howes: 31; David V Raju: 32; Dmitri Bender: 58; ДЗППС архива: 4, 5, 6, 7, 8; Драгиша Петровић: Насловна страна, 9, 10, 11, 23, 24, 50, 55, 56, 57; Estormiz: 2; Zeynel Cebeci: 26; Jacob Rush: 60; Јелица Милутиновић: 52; Jerzy Strzelecki: 38; Jim Mead: 64; Julien: 31; 49; Катарина Пауновић: 12; Kathy Jones: 51; Kev Chapman: 35; Kjell Janssens: 16; leenient: 63; Luc Viatour: 30, 43, 54; Magnus Hagdorn: 45; Marie-Lan Nguyen: 3; Michael Palmer: 44; Миливој Вучановић: 17, 19; Musicaline: 33, Mdf: 34; Никола Вељковић: 1, 28; Pepe Reigada: 36; Dr. Raju Kasambe: 37; Raoul Feignoux: 20; Rob Zweers: 41; Selbymay: 14; Tom Mason: 62; Trebol-a: 21; Frank Vassen: 27, 29; Chme82: 46; xulescu_g: 13, 39, 42, 47.

Илустрације, дизајн и прелом:
Калман Молдваи

Година издања: 2020.

Место издања: Нови Сад

Израда публикације финансијски
потпомогнута од стране:

eurONATUR

КУЋИЦЕ ЗА ПТИЦЕ

У младим шумама и плантажама, као и у већини паркова и вртова може бити изобиље хране, али је чест недостатак места за гнежђење птица дупљашица. Стара стабла која обилују дупљама се са правом називају фабрикама живота. Њих настављају најразличитије животиње као што су инсекти, птице, слепи мишеви, пухови, веверице, куне, дивље мачке, које у дупљама налазе склониште, храну и место за одгајање својих младих.

У Србији се у дупљама дрвећа гнезди више од 40 врста птица. Неке од најпознатијих су велика и плава сеница, врабац покућар и пољски врабац, чворак, велики детлић, зелена жуна, шумска сова. Све ове животиње играју важну улогу у опстанку шума тако што одржавају природну равнотежу.

Услед вишевековног смањивања површина под шумама, ове врсте губе станишта, што је посебно изражено у обешумљеним пределима Војводине – „културним пустињама”. У производњи дрвета стабла се секу онда када им је економска вредност највећа – то јест, док су релативно млада. У насељима, пак, јавне службе уклањају стара стабла ради безбедности пролазника. Насупрот овоме, дрвеће већином развија природне дупље у старости која је значајно већа од оне у којој обично буде посечено.

На сву срећу, кућице за птице су одлична замена за природне дупље које се налазе у старом дрвећу. Овом књижицом позивамо Вас да се укључите у активну заштиту природе и дате свој допринос очувању суживота птица и људи.

ЗАШТО ПОСТАВЉАТИ КУЋИЦЕ ЗА ПТИЦЕ?

Птице у вашем дворишту су део локалног екосистема, и као такве на више начина могу позитивно утицати на вашу животну средину. Због своје улоге у ланцу исхране, већина птица које живе у нашим крајевима корисне су пољопривреди и шумарству.

Одређене врсте птица које се хране семенкама изузетно су корисне за природно сузбијање корова. Врпци и зебе током пролећа једу семенке трава и корова у великим количинама.

Врсте птица које се хране инсектима могу прочистити ваше двориште од великог броја комараца, мува, биљних ваши, пужева и других нежељених гостију. Занимљиво је да један пар сеница за исхрану својих пtiћа скупи око 8.000 штетних гусеница. Због тога им је пожељно створити повољне услове за живот и задржати их у воћњаку. Ако успете да их населите, птице ће се побринути за одржавање ваших стабала воћа слободним од разних штеточина и тиме умањити потребу да се воће третира отровима. Тиме на крају добијамо здравије плодове, који су безбедни за јело и прераду пошто на њима нема хемикалија штетних за наш организам.

Уз птице које се хране инсектима, велику улогу у очувању наше животне средине а нарочито наших пољопривредних газдинстава имају птице грабљивице попут сова, соколова, мишара и еја. Ове птице током целе године лове глодаре који често могу нанети велику штету усецима. Грабљивице делују као природна заштита од штеточина ефикасно регулишући њихову бројност и могу бити изузетно корисни савезници земљорадницима. Једна породица сова током гнездеће сезоне улови више хиљада глодара, те је пожељно постављати кућице за гнежђење грабљивица на местима где постоји потреба за сузбијањем штеточина.

Ветрушка са уловљеним глодаром

3

НАПРАВИТЕ И ВИ КУЋИЦЕ ЗА ПТИЦЕ!

Свако од нас може помоћи птицама, било да живимо у граду или на селу. Најједноставније ћемо то урадити ако сами направимо и поставимо кућице. Можемо одабрати један од 6 типова кућица за различите врсте птица, приказаних у овој књижици, а зависно од краја у ком живите. Са друге стране, увек имајте у виду и природно решење да, уместо постављања кућица за гнежђење птица, оставите по које старо стабло и тиме обогатите своје окружење.

Плава сеница на отвору кућице

ПРЕ НЕГО ШТО ПОЧНЕТЕ

Покушајте да утврдите које врсте птица бораве или се гнезде у вашем окружењу. Осмотрите и послушните птице, нарочито у пролећном, гнездећем периоду. Песма мужјака указује на заузету територију, док сакупљање материјала за гнездо, а потом и ношење хране у кљуну назнака су гнежђења птице негде у близини. На присуство сова и неких дневних грабљивица попут соколова указују уочљиви избуљци несварених делова хране на тлу, тзв. гвалице. Ако планирате да у својој средини урадите акције већег обима, обратите се и орнитолозима који вам могу рећи које птице ту живе, колико их има и какве кућице су им потребне. На овај начин значајно ћете уштедети средства, време и труд, а резултати ће бити видљиви убрзо.

Имајте у виду да кућице, као ни природне дупље, нису место целогодишњег боравка птица, већ пре свега место за гнежђење и подизање младунаца до њиховог излетања током пролећа и лета. Са младунцима, кућицу напуштају и родитељи. Птице се по одрастању осамостаљују и заузимају део животног простора, често далеко од гнезда у ком су одрасле. Дobar пример су кукувије, које се од места излегања могу удаљити и неколико стотина километара, док не пронађу себи ново погодно станиште за гнежђење. У периоду гнежђења и подизања младунаца оне

су територијалне и у борби за опстанак већина нерадо дели животни простор са јединкама исте, али често и других, сродних врста. Могу заузети и део нашег животног простора и свити гнездо под стрехом, у ојаку, на тавану, на тераси. У оваквим ситуацијама кућице за птице обезбеђују сигурно место за гнежђење, а нама миран суживот са птицама.

За опстанак птица у природи нису довољне кућица за гнежђење и хранилица. Потребна су и одговарајућа станишта: дрвеће, жбуње, ливаде, паркови, језерца и баре са воденим растињем и свиме што их насељава и што чини нашу животну околину правим местом за живот, и нас и наших пернатих комшија.

ОСНОВНЕ СМЕРНИЦЕ

Уопштено, кућице треба да задовољавају неколико основних предуслова да би их птице прихватиле и у њима се гнездиле:

- да имају један отвор, што искључује стварање промаје
- да не прокишњавају
- да нису премазане токсичним фарбама
- да отвор (улаз) није окренут ка директном сунцу или у правцу најчешћих ветрова
- да су постављене на безбедној висини и обезбеђене од грабљиваца као што су мачке
- да птице имају чист видик приликом улетања и излетања

Многе кућице за птице које можете видети у баштама у Србији направљене су погрешно. Оне често личе на минијатурне кућице за псе, јарких су боја и декоративне, али не помажу птицама. Са оваквим кућицама често долази и разочарење у активности заштите птица јер оне не прихватају понуђена гнезда. Птицама је безбедност и функционалност далеко важнија од декоративности. Димензије кућица, самог отвора и локација кућице зависе од врсте птице којој су намењене.

Неке од најчешћих грешака су:

- превелик и ниско постављен отвор, готово на поду
- ниска, а широка кућица
- кућица је постављена ниско на стаблу или на изолованом стубу на коме нема грана нити заклона, па је за птице углавном небезбедна

Декоративне кућице најчешће не одговарају птицама које траже прикладно место за гнежђење, те могу имати једино функцију баштенског украса.

5

ПОТРЕБАН МАТЕРИЈАЛ И АЛАТ

ГРАЂА

Материјали као што су метал, пластика, иверица и шперплоча углавном нису погодни за кућице за птице. Користите меко и лако дрво (јела, смрча, топола, врба), дебљине 2,5 цм ради добре топлотне изолације. Није потребно да буде обрађено, јер храпава површина помаже младунцима да се успењу ка отвору кућице приликом излетања. Уместо дрвета, можете користити и тзв. еко-плоче „Фепло“ од пресованог рециклираног тетрапака, дебљине 1, или 2 цм за веће кућице, које у угловима спајате помоћу летвица или металних „L“ профила.

Све димензије дате у овој књижици су за дебљину дрвене даске од 2,5 цм, па је у случају коришћења плоча других дебљина потребно претходно кориговати димензије у нацрту.

Потрудите се да пронађете суво дрво, тј. грађу која је добро осушена чиме ћете продужити век кућицама и избећи искривљење и пуцање истих. Имајте на уму и да за фарбање сувих дасака треба мало више премаза.

Даске од меког дрвета

6

Фепло плоче

7

СЕЧЕЊЕ

За сечење и обликовање делова за кућице најбоље је обратити се локалним столарима. Неке дрваре и стоваришта дрвне грађе раде услужно сечење по мери, па тако можете набавити материјал спреман за склапање. Слично је и са еко-плочама. Уколико сечете сами, водите рачуна о безбедности. За сечење кружног отвора се обично користи кружни наставак (круна) за бушилицу, одговарајућег пречника.

Кружни секач за дрво

8

СКЛАПАЊЕ

За склапање најбоље је користити шrafoве за дрво, но то може бити незгодно ако немате одговарајући алат (електрична шрафилица). Чешће се користе ексери одговарајућих димензија. На пример, за спајање дасака дебљине 2,5 цм препоручујемо ексер дужине 5 или 6 цм. У случају да користите еко-плоче, њих је најбоље спајати шрафовима одговарајуће дужине кроз дрвене летвице на унутрашњим спојевима.

За спајање кровне плоче на кутију можете користити обичне или клавир-шарке што ће вам касније олакшати чишћење и евентуалну поправку. Влакна на кровној плочи треба да се пружају уздужно, како би се вода лако сливала низ даску. За затварање крова довољна су два ексера са стране, повезана комадом жице.

БОЈЕ, ЛАКОВИ, ПРЕМАЗИ

Премаз треба да заштити дрво од пропадања и наноси се само споља, како птице не би долазиле у контакт са бојом. Одаберите неки нетоксичан премаз, на бази воде или уља. Ради дужег века трајања нанесите и други слој након сушења првог. Материјал попут еко-плоча је водоотпоран и није потребно, а ни могуће, нанети премазе. Избегавајте јарке боје, јер оне скрећу пажњу грабљивица у окружењу и чине кућицу небезбедном за птице.

ПОСТАВЉАЊЕ

Најбоље време за постављање кућица је од октобра до марта. Тако се птицама оставља довољно времена да обиђу све понуђене домове, преконтролишу их и одаберу најповољније. Такође, током зиме ће их један број птица користити и као склоништа. Пожељна висина постављања кућице дата је за сваки тип кућице понаособ у наставку ове књижице. Узмите у обзир и да одабир локације и висина постављања такође зависе од осталих особености простора као што су: бујност вегетације, присуство могућих грабљиваца, посећеност простора од стране људи и присуство природних дупљи.

Постављање кућице за ћука

11

ОДРЖАВАЊЕ И ЗАМЕНА

Пре почетка нове гнездеће сезоне проверите у каквом су стању постављене кућице и уколико је потребно, учврстите их и обавите поправке или замените новим. Шарке на кровном поклопцу омогућавају отварање кућица ради одржавања (чишћења), проверавања стања или пак ради прстеновања младунаца од стране за то обучених орнитолога.

Као што старе напуштене природне дупље бивају замењене новим и кућице имају свој век трајања и потребно их је редовно одржавати и по потреби заменити.

У случају насељавања других животиња, пред почетак следеће гнездеће сезоне унутрашњост кућице треба испразнити/очистити. Можете проверити да ли кућица и даље добро стоји на стаблу, да ли су странице и дно добро причвршћени и евентуално обавити поправке. На крају, услед дугорочног коришћења, кише, снегова и других временских прилика, након више година доћи ће и време за замену.

Мужјак ветрушке доноси храну за младунце

12

БЕЗБЕДНОСТ НА ПРВОМ МЕСТУ

Безбедност током израде и постављања кућица мора бити на првом месту за свакога ко се упушта у тај посао. Обавезно користите исправан алат и пазите на ексере и сечива док састављате кућицу. Ако се пењете на дрво, радите то на безбедан начин, користите стабилне мердевине и не постављајте кутије на места која би могла да угрозе вашу безбедност. Пењање треба да раде искусне и обучене особе, а свакако препоручујемо коришћење заштитне опреме попут шлема, појаса и конопаца за везивање за стабла.

Одрасли мужјак ветрушке

КУТИЈА ЗА ВЕТРУШКУ И УТИНУ

Ветрушка (*Falco tinnunculus*) дугачка је 32-37 цм, са распоном крила од 68-78 цм. Женка је већа од мужјака. Леђа и крила су риђе боје са тамнијим смеђим и сивим шарима. Глава одраслог мужјака је сиве боје, са тамном сузом на образу. Овог малог сокола често можете уочити како лети у месту, надгледајући околину у потрази за пленом. Када плен уочи, обрушава се на њега великом брзином. Лови волухарице и друге глодаре, гуштере, инсекте, као и мале птице. Оглашава се продорним кликтањем.

Ветрушка је најчешћа дневна грабљивица наших крајева. Лако се прилагођава на живот у насељима те је ова врста чести подстанар стамбених зграда. Процењена гнездећа популација у Србији је 4.300–5.500 парова. Ова врста не гради гнездо, него заузима стара гнезда других птица, најчешће од свраке, вроне или гачца, али се гнезди и у дупљама, на стенама, лесним одсецима, на далеководима. На зградама често заузима бетонске саксије или увучена места на терасама, ако се ту осећа безбедно. Током инкубације углавном женка лежи на јајима. Након излегања птића мужјак неколико дана доноси храну којом женка храни младунце, а потом наизменично напуштају гнездо да лове.

Младе ветрушке

14

Женка ветрушке у лету

15

Број јаја: 5-8

Период гнежђења: април-јун

- време инкубације: 27-31 дан

- време до напуштања гнезда: 4 седмице

- време од излетања до осамостаљивања младунаца: 4-5 седмица

Број легала у сезони: 1-2

Селица/станарица: станарица

ОСОБЕНОСТ КУТИЈЕ ЗА ВРСТУ

Тип отвора: полудупља

Висина од тла: више од 5 м

Природно место гнежђења: напуштена гнезда вроне, лесни одсеци, нише у људским објектима

Утина (*Asio otus*) је сова средње величине, дужине тела 35-40 цм и распоном крила 85-95 цм. Као и код осталих птица грабљивица женке су нешто веће од мужјака. Препознатљиве су по ушкама – уздигнутом перју на врху главе. Током дана мирују, а најактивније су у сумрак и праскозорје када лове глодаре, најчешће пољске волухарице и мишеве.

Станишта утина пре свега су отворени терени уз рубове шума, дрвореде, паркове, воћњаке и мање групе дрвећа. Не граде гнезда, већ користе или преотимају готова од сврака, вроне или других птица. У годинама са изванредном понудом хране имају већи број младунаца или се гнезде чак два пута. Процењено је да се у Србији гнезди 19.000-28.000 парова ове врсте, што утину чини једном од најбројнијих сова. Крајем јесени и током зиме окупљају се у већа јата која могу бројати и до неколико стотина јединки и често се налазе у центрима градова и села.

Одрасла утина

16

Број јаја: 3-6

Период гнежђења: март-мај

- време инкубације: 25-28 дана

- време до напуштања гнезда: 25 дана

- време од излетања до осамостаљивања младунаца: 4-5 седмица

Број легала у сезони: 1-2

Селица/станарица: станарица

ОСОБЕНОСТ КУТИЈЕ ЗА ВРСТУ

Тип отвора: полудупља

Висина од тла: 5-10 м

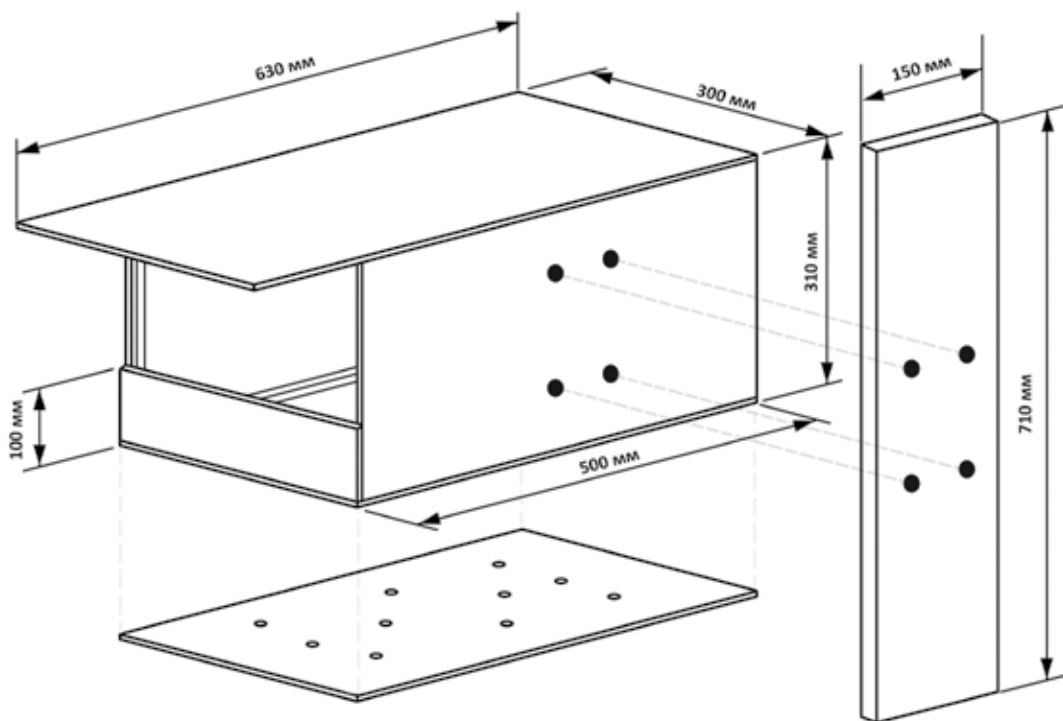
Природно место гнежђења: напуштена гнезда крупнијих птица, најчешће из породице вроне

Ветрушке и утине бирају исти тип кутија. Величина и начин склапања кутије приказане у овој књижици подједнако одговара обема врстама. Која птица ће населити вашу кутију превасходно зависи од ваше околине. Ако је станиште погодно за обе врсте, може се десити да се у различитим гнездећим сезонама врсте смењују. Ипак, немојте се разочарати ако се птице одмах не уселе. Грабљивицама треба времена да стекну поверење у нови објекат као могуће место за гнежђење.

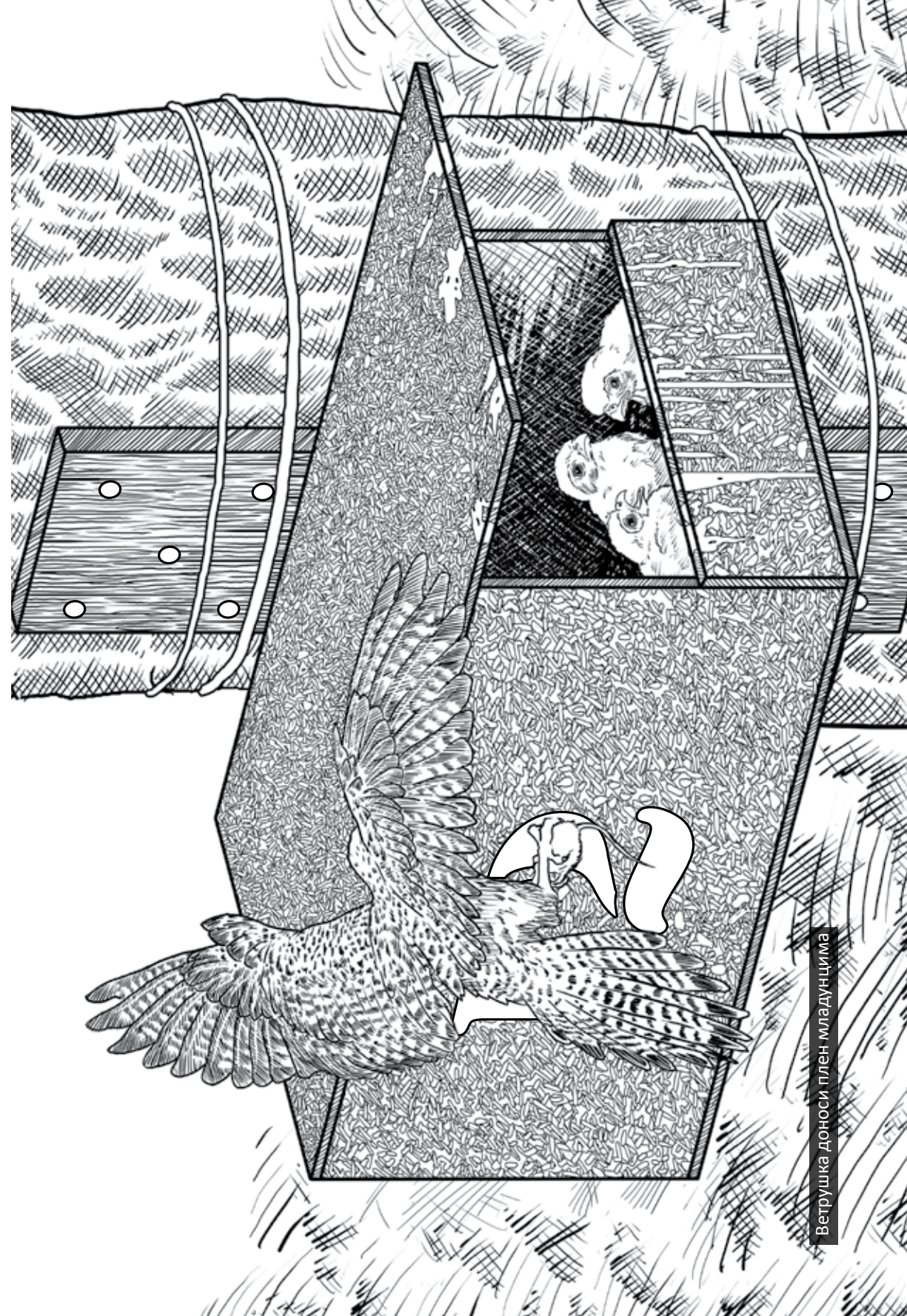
Ако кутију израђујете од Фепла, потребно је прво направити унутрашњи рам од дрвених гредица, па на рам фиксирати плоче помоћу шрафова. Потребно је у кутију поставити слој ситног шљунка који птицама подражава природну подлогу. Кутију треба причврстити на носећу даску на неколико места, како би се тежина кутије подједнако распоредила. Након тога даску са кутијом можете поставити на стабло помоћу дужих ексера или шрафова и додатно причврстити жицом.

Кутију намењену ветрушкама можете поставити на: усамљено стабло, дрворед, у парк или стари воћњак, на ивицу шуме или забрана, на најмање 5 м од тла. У насељима ће радо прихватити кутије постављене испод крова стамбених или помоћних објеката и на балконима вишеспратница.

Кутију за гнежђење утина можете поставити на стабло у дрвореду, у парку или старом воћњаку, на ивици шуме или забрана, на најмање 4 м од тла.

Избушите десетак рупа пречника 5 мм на дну кутије, за отицање воде

Ветрушка доноси плен младунцима

Светло и тамно обојене кукувије

КУТИЈА ЗА КУКУВИЈУ

Кукувија (*Tyto alba*) је сова средње величине, дужине тела 33-39 цм и распона крила од око 1 м. Нежне је грађе и позната је по томе што има најтиши лет од свих птица. Има упадљиво срцолико лице беле боје са израженим црним очима. Леђа и крила су мешавина сиве и златне боје, док су груди и стомак бледе браонкасте, а некада и сасвим беле боје. Асиметричне уши кукувије чине је животињом са најбољим слухом. Преко дана кукувије се одмарају у мрачним скровитим местима, а са првим мраком крећу у лов. Због посебне грађе перја, кукувије могу да лете и лове само по сувом времену, јер ако покисну постају лака мета већим грабљивцима или угињавају од хладноће. Свој вриштећи зов испуштају у лету.

Углавном се хране малим сисарима какви су мишеви, пацови, волухарице и ровчице. Ретко лове птице и водоземце. У лов крећу са неке узвишене тачке, одакле се бешумно обрушавају ка плену или лете ниско изнад тла претражујући терен у потрази за пленом. Кукувије чине огромну корист људима ловећи глодаре попут пацова, мишева и волухарица. Нажалост, због начина на који лове, често страдају на путевима, а због боравка у близини људи често страдају од тровања.

Кукувија је становник отворених, пољопривредних низијских станишта. Широко је распрострањена врста која је успела да се насели на свим континентима осим крајњег југа и севера Планете. Највећи део наше популације живи по насељима у Војводини, док су у остатку Србије ретке гнездарице. Процењена популација за нашу државу је 3.400-5.100 гнездећих парова.

Кукувија са пленом

Број јаја: 4-7
Период гнежђења: април-јун
- време инкубације: 30-34 дана
- време до напуштања гнезда: 8-9 седмица
- време од излетања до осамостаљивања младунаца: 4-5 седмица
Број легала у сезони: 1-2
Селица/станарица: станарица

ОСОБЕНОСТ КУТИЈЕ ЗА ВРСТУ
Пречник отвора: 13х13 цм
Висина од тла: изнад 3 м
Природно место гнежђења: пећине, дупље у дрвећу, тавани, рупе у зидовима, напуштени објекти

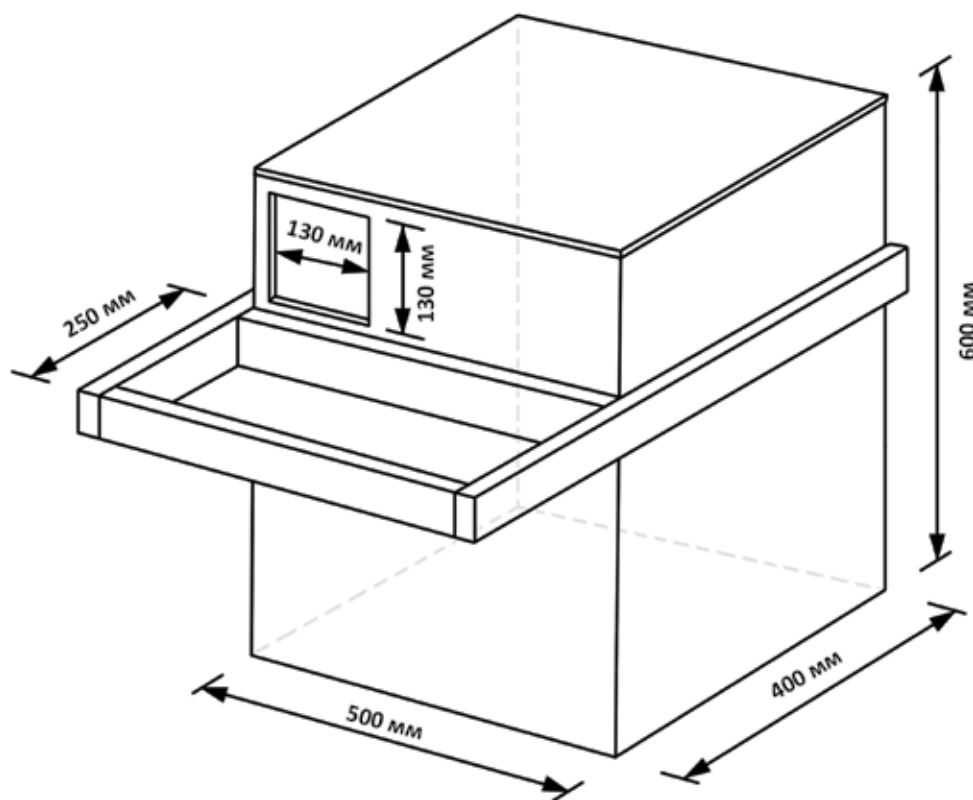
Кукувија се природно гнездила у пећинама, земљаним одсецима и дупљама дрвећа, али се током историје већина преусмерила на гнежђење на таванима, амбарима и другим људским објектима. Када пар заузме територију ретко је напушта, док младе птице могу да прелете и више стотина километара док не пронађу погодно станиште. Приликом удварања мужјак кружи над гнездом у којем је женка и испушта кратке цвркутаве звуке. После парења женка положи 4-7 јаја у размацима од по два дана. Лежење траје скоро 5 седмица. Младунци напуштају гнездо са 45 дана, а осамостаљују се са 3 месеца старости. Током гнежђења мужјак спава одвојено од женке и посећује је само да је нахрани. Кукувије могу да имају младе у било које доба године, у зависности од количине хране која им је доступна. Уколико дође до пораста популације глодара, могу имати и по два легла у сезони.

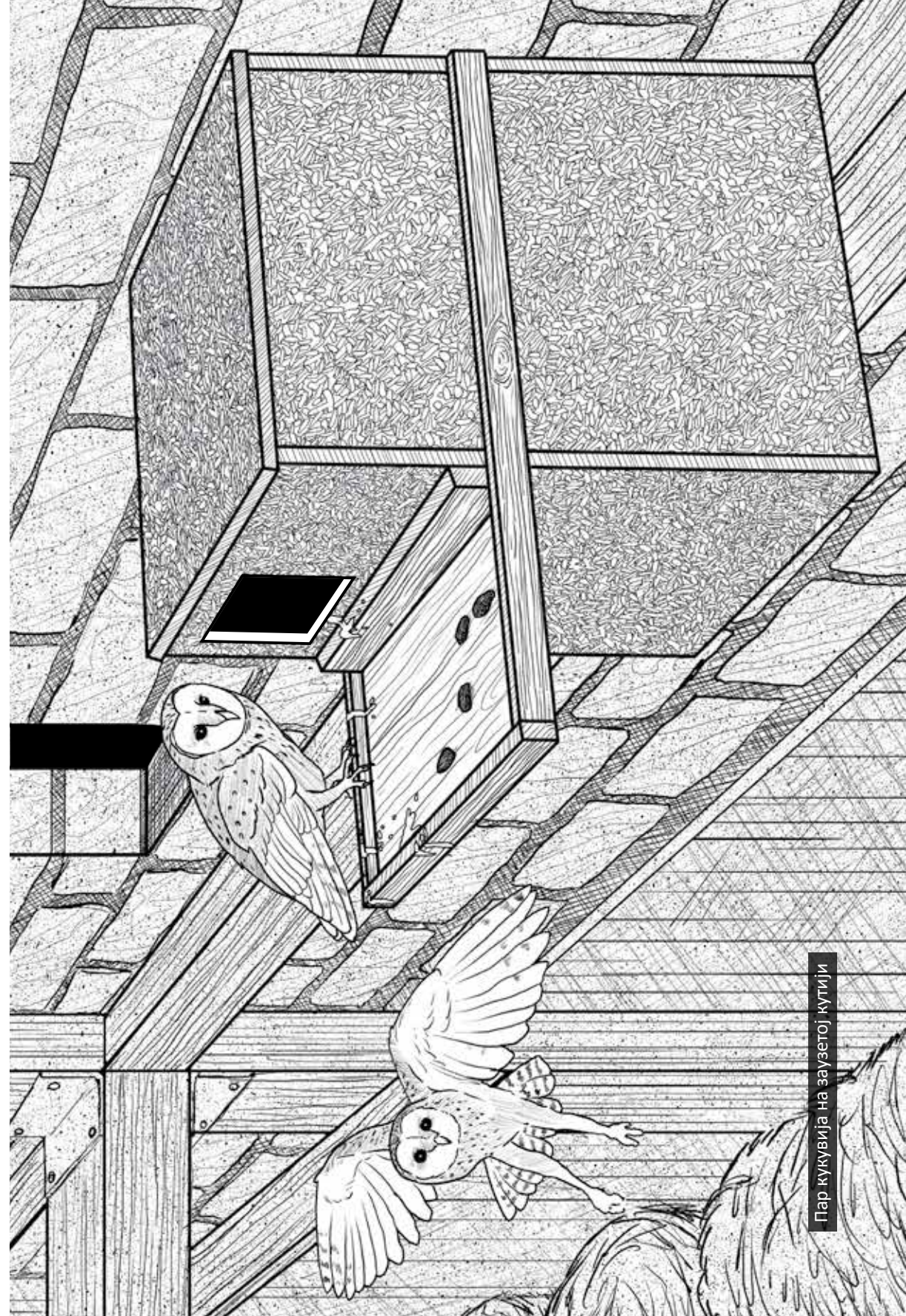
Младе кукувије

Кукувија је у прошлости била широко распрострањена врста у Европи. Развој индустрије и пољопривреде довели су до опадања популација у многим европским државама. Будући да насељавају разне људски створене објекте (таване, амбаре, салаше, торњеве црква и слично) на којима користе неузнемиравана, тамна и сува места, одувек су зависиле од начина градње и животног стила људи. Старе фарме, салаши и економије убрзано нестају и замиру, а савремени начини градње кукувији углавном не погодују. Врло мало је погодних отвора на зградама, а модерни материјали додатно лоше утичу на присуство сова и њиховог племена. Постављање кутија за гнезђење на прикладно место због тога може бити од велике помоћи у напорима за очување ове врсте. Ако имате грађевину која одговара горњем опису и потребама кукувије, велике су шансе да ћете постављањем кутије населити пар.

Ове сове су осетљиве на узнемиравање, па је пожељно кутије поставити на мирнија, забаченија места или високо унутар већих објеката. Битно је да постоји стално отворен прозор или неки други отвор на објекту у који се кутија поставља, како би сова током ноћи могла неометано да напушта објекат у потрази за храном. Кутију поставите тако да друге грабљивице, посебно куне, не могу да јој приђу. Након постављања, на дно кутије убаците пиљевину или шљунак, који ће користити као добра подлога за легло.

Оптимални отвор за ову птицу је 13x13 цм, али може бити и до центиметар или два мањи од тога. На кутију се испод излаза поставља „тераса“, на којој младе птице могу да вежбају летење и осматрају околина, пре него што коначно напусте гнездо.

Пар кукувија на заузетој кутији

КУТИЈА ЗА КУКУМАВКУ

Одрасла кукумавка

Кукумавка (*Athene noctua*) је мала сова дужине тела 21-25 цм и распона крила од око 55 цм. Има здепасто тело, велику главу, дуге ноге, жуте очи и изражене беле „обрве“. На глави нема ушкице. Леђа и глава су јој браон боје са светлијим шарима, а са доње стране је бела са смеђим пругицама. Перје младунца је светлије боје него код одраслих јединки. Разлике у обојености између женки и мужјака не постоје, но женке су телесно крупније.

Преко дана се скрива у сенци тавана, крошњи дрвећа или другим погодним местима, док ноћу излази да лови на околне њиве, ливаде или пашњаке. Основну храну кукумавке чине крупни бескичмењаци и мали сисари. Поред њих, на јеловнику се могу наћи глисте, водоземци, гмизавци и птице певачице. Кукумавка редовно одмара, осматра окружење и лови са кровова кућа, звоника, бандера, ограда и других истурених објеката. Нешто ређе се могу видети како шетају по тлу у потрази за инсектима. Процењена гнездећа популација кукумавке у Србији је 14.300-21.000 парова.

Кукумавка је становник отворених и мозаичних предела од западне Европе и северне Африке, преко Блиског истока, па све до Кине. Ова мала сова најчешће је везана за људска насеља и њихову околину, па са правом носи надимак „урбана сова“. У Србији се често гнезди на људским објектима као што су куће, штале и фарме, а нешто ређе у лесним одсецима. Због велике потражње за безбедним гнездећим местима на људским објектима, кукумавка има велику конкуренцију међу осталим врстама попут кукувије, ветрушке, чавке, па чак и голуба.

Одрасла кукумавка

Број јаја: 4-7
Период гнежђења: април-јун
- време инкубације: 28 дана
- време до напуштања гнезда: 5 седмица
- време од излетања до осамостаљивања: 4-5 седмица
Број легала у сезони: 1-2
Селица/станарица: станарица

ОСОБЕНОСТ КУТИЈЕ ЗА ВРСТУ
Пречник отвора: 10x10 цм
Висина од тла: изнад 3 м
Природно место гнежђења: лесни одсеци, дупље у дрвећу, кровови, тавани, рупе у зидовима

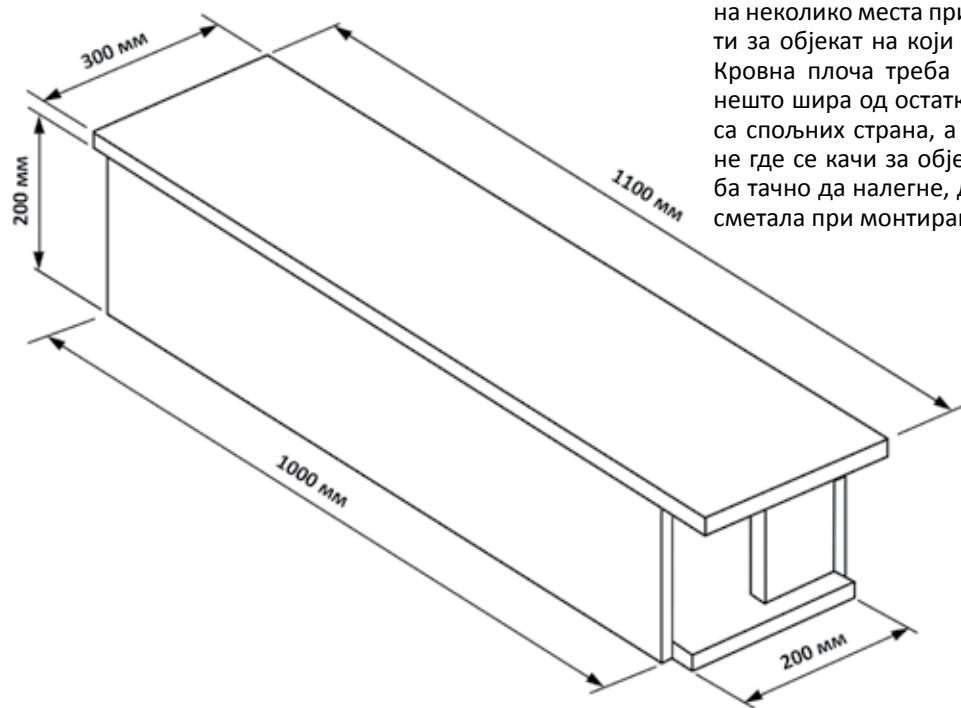
Као и све остале сове, ни кукумавке не праве гнезда, већ носе јаја у дупљама, пукотинама и другим сличним нишама. Сезона гнежђења почиње током раног пролећа када се често чује продорно певање мужјака у близини будућег гнезда. Овај период спаривања траје током марта и прве половине априла. Након тога, у другој половини априла и почетком маја, женка полаже у размацима од два дана 3-7 овалних, беличастих јаја. Младунци се излежу након 4 седмице инкубације, а гнездо напуштају после 5 седмица. Младунци се по напуштању гнезда крију испод кровова, или на гранама и околном растињу, када се може десити да доспеју на тло. Родитељи настављају да их хране до око 3 месеца старости. Током јуна млади уче да лете и самостално лове. Полно зрели постају наредне календарске године.

Младунац кукумавке

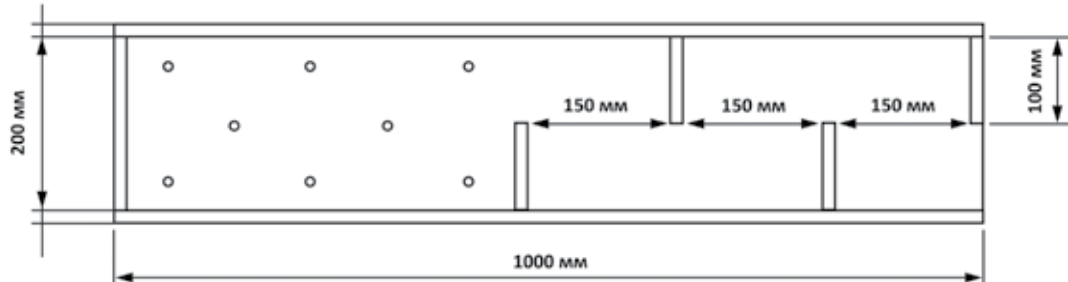
Помоћ у виду постављања кутија за гнежђење од изузетног је значаја за очување кукумавки. Услед недостатка гнезда, радо прихватају посебно направљене кутије које им нуди човек.

Кутија за ову врсту треба да је уска и издужена и да садржи неколико преграда између улаза и саме коморе за гнежђење. Ове преграде спречавају грабљивице попут куна да се увуку у кутију и нашкоде леглу, али служе и да затамњују унутрашњост. Кукумавка је опрезна птица и увек тражи најбезбедније место за гнежђење, па јој овај тип кутије посебно одговара. На дну кутије пожељно је избушити десетак рупа пречника приближно 5 мм за отицање воде. Кровна плоча би требала да буде нешто ширира од остатка кутије, како би је, у случају да се поставља на отвореном, штитила од кише и других падавина. Препоручујемо постављање високо на зидове објеката, испод стреха и кровова.

Због расподеле тежине, кутију на неколико места причврстити за објекат на који се качи. Кровна плоча треба да буде нешто ширира од остатка кутије са спољних страна, а са стране где се качи за објекат треба тачно да налегне, да не би сметала при монтирању.

Преграде су неопходне за већу безбедност кутије. Оне стварају лавиринт кроз који сова лако може да маневрише, али грабљивице попут куна, које су велика опасност за ову врсту, не могу.

КУЋИЦА ЗА ЋУКА И ЧВОРКА

Одрасли ћук

Ћук (*Otus scops*), са својом дужином од 20 цм и распоном крила 47-54 цм, једна је од најмањих сова које се могу наћи на подручју Србије. Перје ћука је сивкасто-смеђе боје, прошарано попут коре дрвета, које му помаже да током дана остане скривен. У периоду мировања издужи тело и заузима укочену позу, која додатно камуфлира птицу на дрвету. Има изражене ушке на глави, које птица може спустити у случају да се осећа безбедно.

Ћук је селица и у наше крајеве, из Африке, стиже у рано пролеће, углавном крајем марта и почетком априла. Остаје до августа и у овом периоду можемо чути типично оглашавање по ком је добио име. У Србији насељава низије, побрђа и брдске пределе, али га нема у већем делу Бачке и Баната.

Младунци ћука у
кућици за гнежђење

Срећемо га на местима са великим листопадним дрвећем са дупљама, укључујући и вртове и паркове у насељима, али за гнежђење бира и рупе на грађевинама. Храни се инсектима које лови ноћу (цврчци, скакавци, ноћни лептири, бубе). Само женка лежи на јајима и брине о младунцима, док мужјак лови и доноси храну. Потребно је око два месеца од излегања до потпуног осамостаљивања младих ћукова. У Србији се по проценама гнезди 27.500-43.500 парова ове врсте.

Женка ћука покрива младунце
у кућици за гнежђење

Број јаја: 3-4 (2-6)

Период гнежђења: април-јул

- време инкубације: 24-25 дана

- време до напуштања гнезда: 3 до 4 седмице

- време од излетања до осамостаљивања младунца: 4-5 седмица

Број легала у сезони: 1

Селица/станарица: селица

ОСОБЕНОСТ КУЋИЦЕ ЗА ВРСТУ

Пречник отвора: 60 мм

Висина од тла: 2-5 м

Природно место гнежђења: дупље старих стабала, пукотине грађевина, литице

Чворак (*Sturnus vulgaris*) је дугачак 19-22 цм. Одрасле птице су црне боје са металичним зеленкастим и љубичастим одсјајем, а перје им је такође прошарано светлим жућкастим тачкицама, које зими постају наглашеније. Кљунови одраслих птица током лета су жуте, а током зимских месеци тамније, скоро црне боје. Имају богат репертоар оглашавања, а често знају да имитирају и друге птице, сисаре и амбијенталне звукове. Хране се претежно инсектима, тако што их траже на тлу, али радо узимају и семење и бобичасте плодове.

Ова врста је домаћа у Европи, западним деловима Азије, Индији и северној Африци. Из северних делова Европе зими се сели јужније. Током сеобе, чворци формирају огромна јата која могу бити сачињена од више десетина хиљада јединки. Насељавају целокупни простор Србије, мада најчешће бирају отворене и мозаичне пределе са дрвећем, укључујући пољопривредна подручја, градска и сеоска насеља.

Одрасли чворак

Број јаја: 4-7

Период гнежђења: април-јун

- време инкубације: 12-14 дана

- време до напуштања гнезда: око 3 седмице

- време од излетања до осамостаљивања младунца: 1-2 седмице

Број легала у сезони: 1-2

Селица/станарица: селица

ОСОБЕНОСТ КУЋИЦЕ ЗА ВРСТУ

Пречник отвора: 45 мм

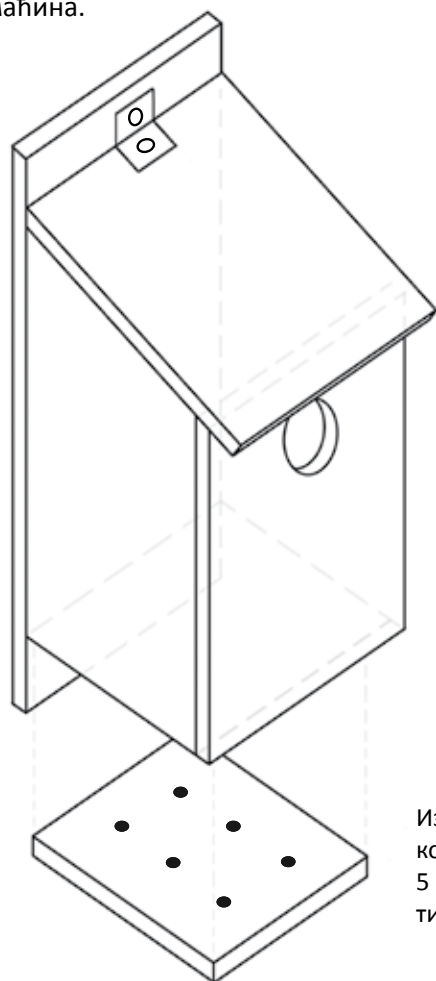
Висина од тла: 2-5 м

Природно место гнежђења: рупе у лесним одсецима, стабла или објекти, могу и колонијално

Димензије кућица за чворке и ћукове су исте, једина разлика је у улазном отвору. Ћуковима треба већи отвор, те предлагемо да за њих избушите рупу пречника 60 мм. Чворцима одговарају и мањи отвори, тако да је за њих пречник од 45 мм довољан. Кућице за ћука и чворка можете поставити у воћњаке, паркове, баште, мање забране, дрвореде, на стабло на висину од најмање 3 метра. Ако правите кућице за чворке, можете поставити већи број кућица на исто место.

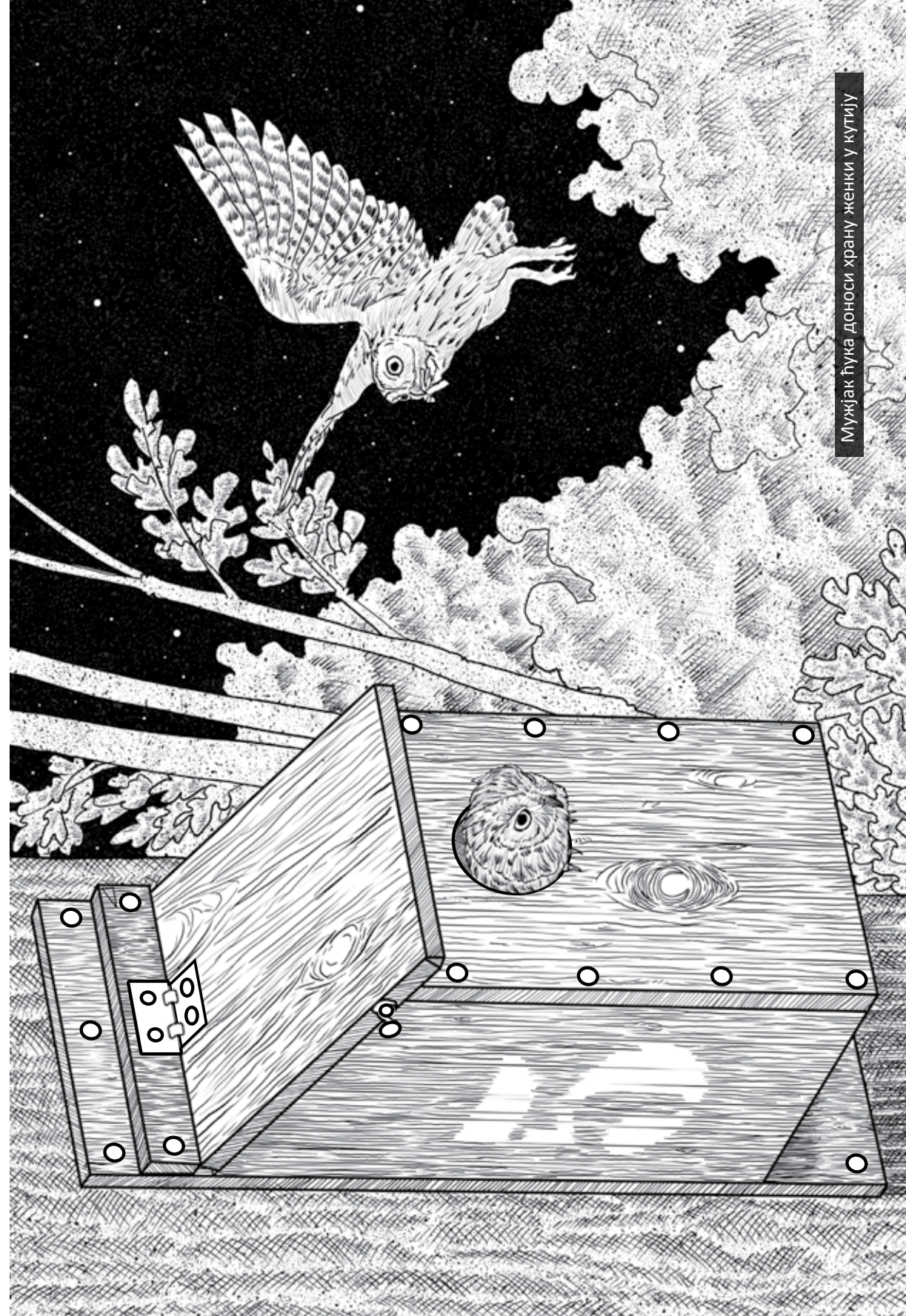
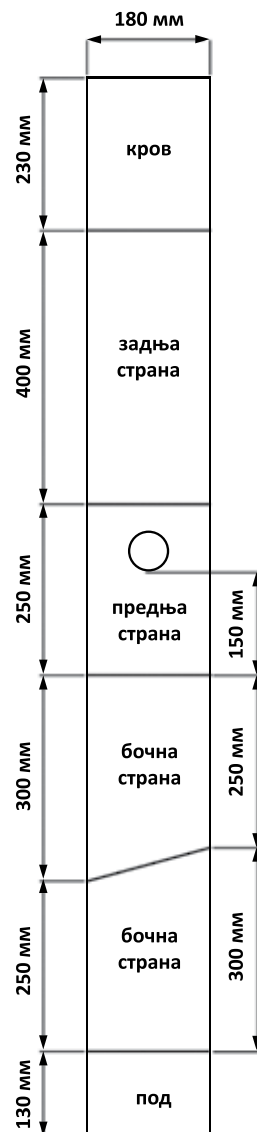
Пре састављања, предлагемо да на плочи која ће чинити дно кутије избушите 5-6 рупица пречника приближно 5 мм, које ће служити за одлив воде. Такође, предлагемо да на кров конструкције намонтирате шарке како би лакше могли да отворите кутију ради чишћења и проверавања.

Поред ћука и чворка, овај тип кућице могу населити разне мање птице певачице попут врабаца, сеница, црвенорепки, мухарица, али и вијоглава, пупавац, па чак и неки сисари попут пуха. Пре почетка нове гнездеће сезоне обавезно очистите кућицу од унетог материјала и прљавштине без обзира на ранијег домаћина.

Направите отвор пречника 60 мм за ћука, а 45 мм за чворка.

Избушите неколико рупа пречника 5 мм на дну кутије.

Мужјак ћука доноси храну жени у кутију

Велика сеница

КУЋИЦА ЗА ВЕЛИКУ И ПЛАВУ СЕНИЦУ

Велика сеница (*Parus major*) једна је од наших најчешћих комшија у већим градовима и насељима. Јарких боја, чест је, упадљив и доминантан гост на нашим хранилицима. Једна је од највећих птица из породице сеница, дужина тела јој достиже 15 цм, а препознатљива је по црној линији дуж јарко жутих груди, маслинастој боји на леђима и црној глави и врату са белим образима.

Велике сенице хране се инсектима које сакупљају са лишћа и гранчица, али и испод коре дрвећа, док зими једу разне врсте семења. Младе сенице до излетања поједу хиљаде гусеница и других инсеката, те су пожељан становник наших башта и воћњака.

Насељава листопадне, али и друге типове шума, као и мозаична станишта у целој Србији. Није пробирљива по питању места за гнежђење. Гнезда најчешће прави у дупљама дрвећа, али се често може наћи и на необичним местима попут стубова уличне расвете, клима уређаја и сл. Велика је вероватноћа да ће ова врста бити први гост ваших кућица. Станарица је. Зими се окупљају у јата заједно са нешто мањом, плавом сеницом.

Легло велике сенице

28

Одрасла велика сеница

Плава сеница (*Parus caeruleus*) мања је од велике сенице, дужина тела јој је око 12 цм. Име је добила по карактеристичној плавој капици на глави и плавом перју на крилима и репу. Црна трака која јој оцртава очи, кљун и беле образе, јарко жути стомак и маслинасто плава леђа чине ову врсту једном од шаренијих и свакако атрактивнијих птица које се могу населити у вашем дворишту. Лети се храни инсектима, а зими радо посећује хранилице у потрази за семенкама.

Насељава целокупну територију Србије. Гнездо углавном прави у дупљама на висини до 3 м, а понекад у близини тла. Налик великој сеници, за подлогу гнезда користи суво лишће, травчице, маховину и животињске длаке. Након што женка снесе јаја мужјак јој доноси храну у гнездо, а на јајима леже наизменично. Пошто се пtiћи излегу, хране их оба родитеља.

Одрасла плава сеница

Број јаја: 6-14
Период гнежђења: април-јун
- време инкубације: 13-15 дана
- време до напуштања гнезда: око 20 дана
- време од излетања до осамостаљивања младунаца: око 2 седмице
Број легала у сезони: 2
Селица/станарица: станарица

ОСОБЕНОСТ КУЋИЦЕ ЗА ВРСТУ
Пречник отвора: 28 мм
Висина од тла: до 4 м
Природно место гнежђења: дупље у дрвећу, отвори у стубовима и објектима

Број јаја: 7-12
Период гнежђења: април-јун
- време инкубације: 12-16 дана
- време до напуштања гнезда: 15-23 дана
- време од излетања до осамостаљивања младунаца: око 2 седмице
Број легала у сезони: 1
Селица/станарица: станарица

ОСОБЕНОСТ КУЋИЦЕ ЗА ВРСТУ
Пречник отвора: 25 мм
Висина од тла: до 3 м
Природно место гнежђења: природне дупље у дрвећу, као и отвори у зидовима и другим објектима

Димензије кућице за обе врсте сеница су исте, осим што за плаве сенице морате исећи мањи отвор. Кућицу можете поставити на стабло у башти, воћњаку, парку, дрвореду, тамо где има вегетације која ће птицама послужити као склониште од грабљивица. Отвор кутије не би смео бити усмерен ка јаком дневном сунцу, пошто птице због високе температуре неће моћи да обаве успешно гнежђење.

Овај тип кућице одговара и другим врстама сеница, бргљезима, али и бројним другим певачицама, зависно од величине отвора. Уколико желите да намените кућицу некој од птица селица из вашег окружења, можете је поставити нешто касније почетком пролећа.

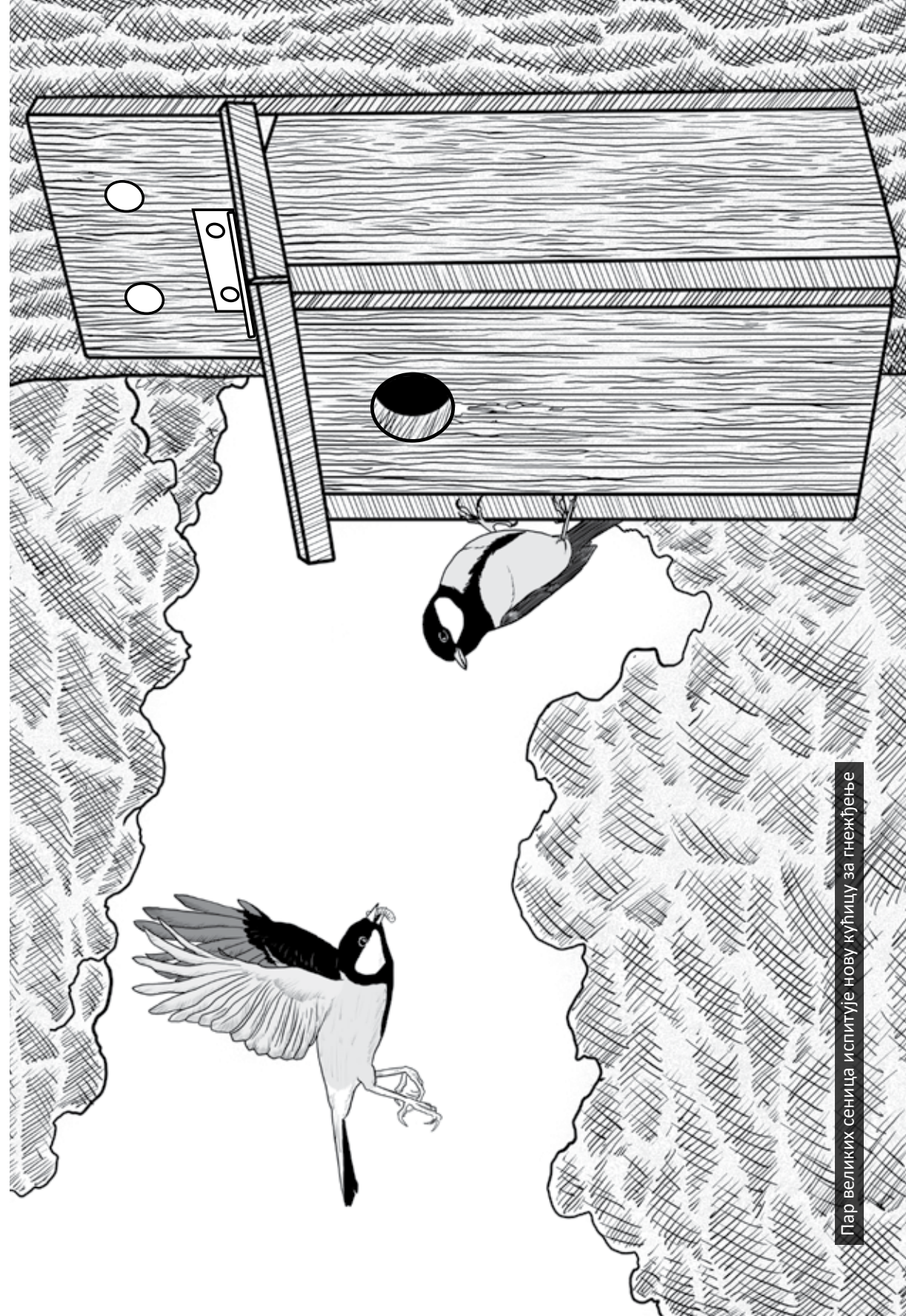
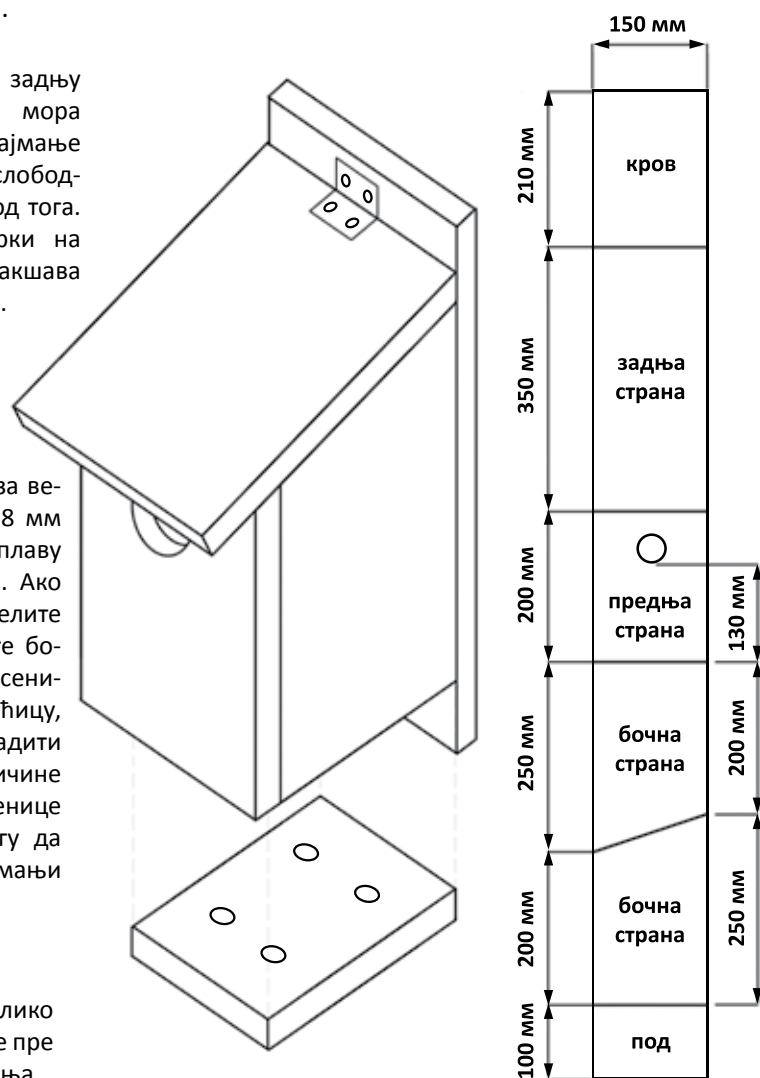
Комад који чини задњу страну кућице мора бити дугачак најмање 35 цм, али може слободно бити и дужи од тога. Постављање шарки на кров кућице олакшава касније отварање.

Потребан отвор за велику сеницу је 28 мм или већи, а за плаву 25 мм или већи. Ако желите да населите плаве, а спречите борбеније велике сенице да заузму кућицу, то можете урадити одабиром величине отвора. Велике сенице углавном не могу да уђу кроз отвор мањи од 28 мм.

Избушите неколико рупа на дну кутије пре или након склапања.

Плава сеница храни младунца на отвору кућице

Пар великих сеница испитује нову кућицу за гнежђење

КУЋИЦА И СОЛИТЕР ЗА ВРАПЦА ПОКУЋАРА И ПОЉСКОГ ВРАПЦА

Мужјак врапца покућара

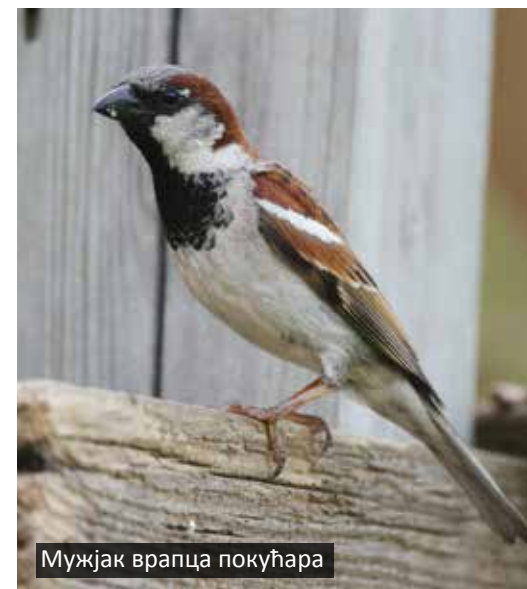
Врабац покућар (*Passer domesticus*) један је од најчешћих птица у градовима и селима. Дужина тела му је 14-16 цм. Оба пола одликују браон леђа са црним пругама. Мужјаци имају црну шару код очију и испод кљуна, сиву круну која прелази у кестенасту боју са стране и сивкастосмеђи стомак и светле образе. Женке и младунци су сивкасто-смеђе боје без црних шара на лицу.

Храни се семењем биљака, инсектима и остацима хране за људе и домаће животиње. Зими је редован гост на хранилицама. Станарица је. Захваљујући човеку, врабац покућар распрострањен је на свим континентима. Насељава углавном људска насеља (градови, села, фарме и сл), ређе пољопривредна подручја. Гнезда гради у шупљинама у објектима, под крововима, у гнездима других птица (рода, ласта), ретко у дупљама у дрвећу, лесним одсецима.

Ова врста гнезди се у колонијама. Женка у мају снесе 3-5 јаја, а период инкубације траје око две седмице. Након излегања, оба родитеља на смене доносе храну птићима, све док се они не осамостале. Током године један пар врабаца покућара може да изнесе три па чак и четири легла, у зависности од доступне хране.

Женка врапца покућара храни младунце

Мужјак врапца покућара

Број јаја: 5-7
Период гнежђења: март-август
- време инкубације: 12-14 дана
- време до напуштања гнезда: око 2 седмице
- време од излетања до осамостаљивања младунаца: 1-2 седмице
Број легала у сезони: 2-3
Селица/станарица: станарица

ОСОБЕНОСТ КУЋИЦЕ ЗА ВРСТУ
Пречник отвора: 32 мм
Висина од тла: изнад 2 м
Природно место гнежђења: Шупљине у објектима, под крововима, ретко у дупљама у дрвећу, лесним одсецима и сл.

Пољски врабац (*Passer montanus*) са дужином тела од 12-14 цм, за нијансу је мањи од врапца покућара. Има браон леђа са црним шарама, груди и стомак светло смеђе боје, кестенасту боју главе, светли, скоро бели оковратник и образе и карактеристичну црну мрљу на њима. Мужјак и женка личе. Врста настањује поља и пределе ишаране листопадним дрвећем. Ређи је у насељима од покућара, осим зими, када већа јата посећују градове у потрази за храном.

Већински се храни семењем и бобичастим плодовима, али често хвата и инсекте. Родитељи хране птиће искључиво бескичмењацима у њиховим првим данима живота. По природи гнежђења су дупљашице. Период гнежђења траје од средине априла до почетка августа. За то време могу изнети два до три легла. Током инкубације оба родитеља леже на јајима.

Пољски врабац на отвору кућице

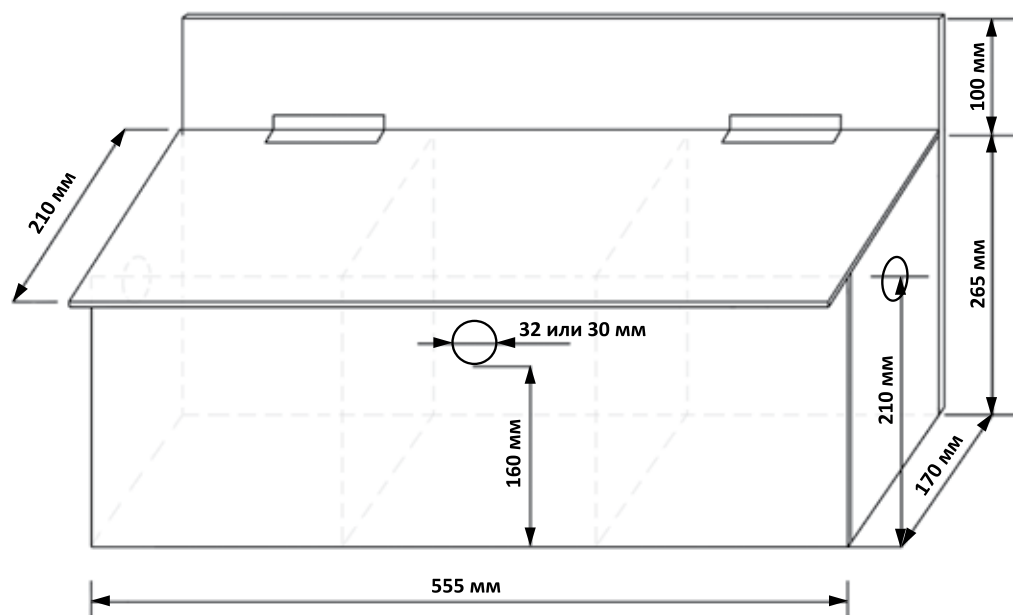
Број јаја: 2-7
Период гнежђења: април-август
- време инкубације: 11-14 дана
- време до напуштања гнезда: 15-20 дана
- време од излетања до осамостаљивања младунаца: до 2 седмице
Број легала у сезони: 2-3
Селица/станарица: станарица

ОСОБЕНОСТ КУЋИЦЕ ЗА ВРСТУ
Пречник отвора: 30 мм
Висина од тла: изнад 2 м
Природно место гнежђења: дупље у дрвећу, стара гнезда ласта, у насељу често под крововима

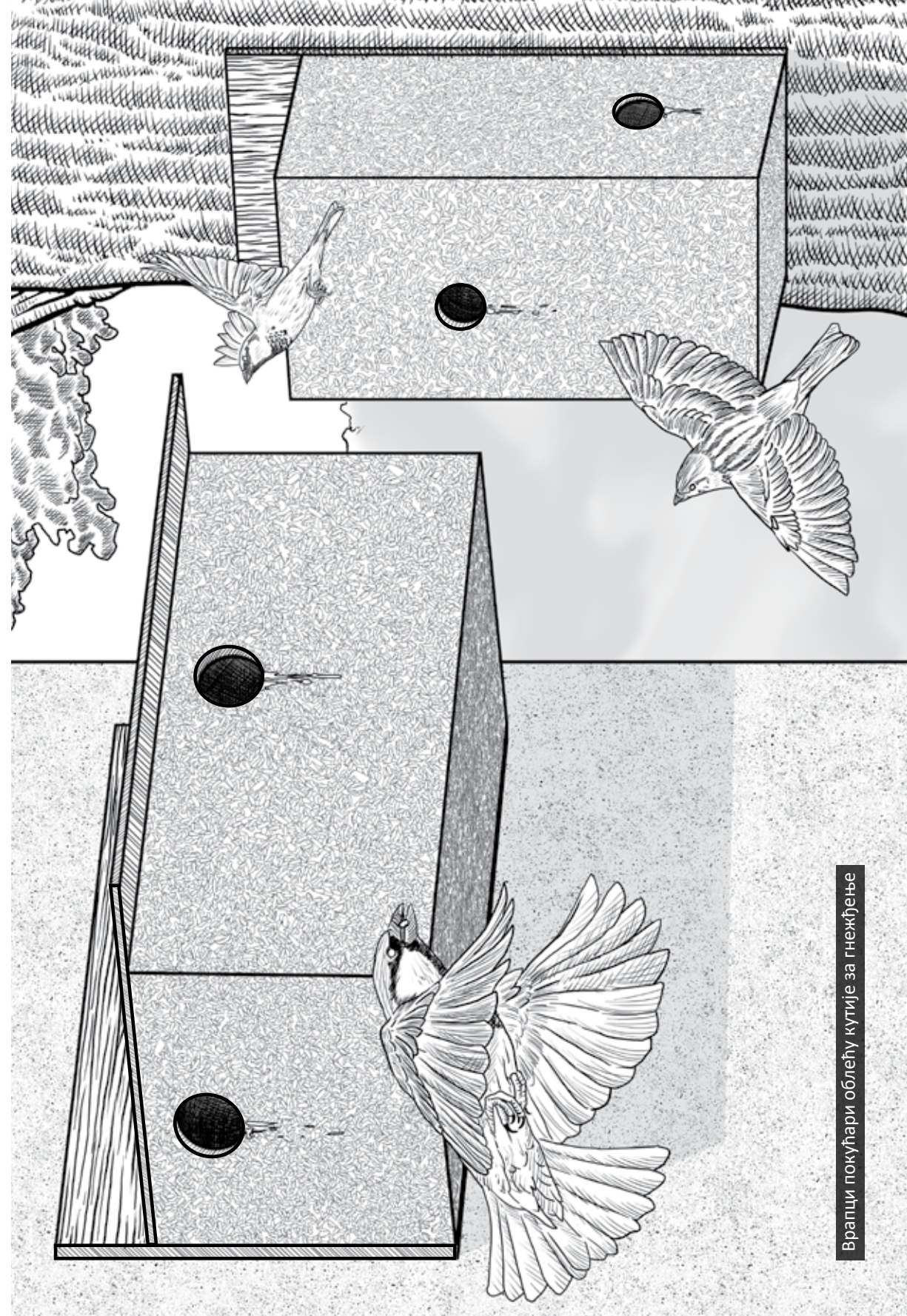
Врапци су друштвене птице које се гнезде у мањим или већим колонијама, те им можете понудити неколико различитих објеката за гнежђење. Једна од могућности је израда појединачних кућица. Димензије за ове кућице су потпуно исте као код кућице за сенице, али врапци захтевају мало већи отвор. Врапцу покућару одговара отвор од 32 мм, а пољском врапцу отвор од 30 мм. Величином отвора контролише се која врста ће се населити.

Друга могућност је израда такозваног солитера за врапце. Солитер је већа кутија, изнутра плочама раздвојена на три или више гнездећих комора. То значи да ће три или више парова врабаца моћи да заузму кутију и да се несметано гнезде у њој. Пожељно је отворе за сваку комору поставити на различите стране кутије, тако да, примера ради, по једна буде на левој, десној и предњој страни. Кровну плочу можете причврстити шаркама, што ће касније олакшати отварање кутије. У зависности од локације на коју желите поставити солитер, исти можете направити у водоравном или усправном положају. Ако је солитер усправан, уместо крова можете једну страну кутије причврстити шаркама, те ту страну користити као врата како би имали лак приступ свим гнездећим коморама.

Обе врсте врабаца радо бораве уз људе, па препоручујемо постављање кућица или солитера у непосредној близини кућа, стамбених зграда, викендица или економских објеката. Појединачне кућице могу се поставити на усамљена стабла, у баште, паркове и воћњаке, док је солитере најбоље поставити на зид стамбених или помоћних објеката, на висину од најмање 2 м.

Отвори могу бити и на истој страни кутије, иако предлагемо да свака страна има свој отвор. Ако желите, можете направити и дужу кутију, са 4 или више гнездећих комора.

ОСТАЛИ ПОСЕТИОЦИ КУТИЈА

Уз већ приказане врсте које се најчешће гнезде у кућицама за птице, ваше објекте у гнездејој сезони могу посећивати и населити и неке од наредних врста птица:

Вијоглава

36

Пупавац

37

Обична црвенорепка

38

Црна црвенорепка

39

Беловрата мухарица

40

Сива мухарица

41

Јелова сеница

42

Сива сеница

43

Црвендаћ

44

Чавка

45

Бргљез

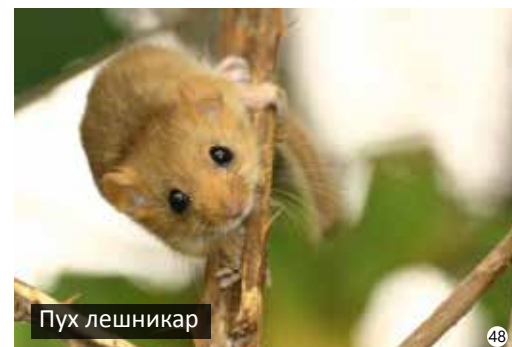
46

Бела плиска

47

Поред птица, кутије за гнежђење могу заузети и поједини мали сисари који у природи склониште проналазе у дупљама дрвећа. Уз њих, гости кутија могу бити и инсекти попут пчела и оса. Кућице које су заузели инсекти очистите на јесен или током зиме.

Пух лешникар

48

Сиви пух

49

Медоносне пчеле

50

Осе

51

ХРАНИЛИЦЕ ЗА ПТИЦЕ

Сиве сенице на хранилици

Зимски период углавном је најкритичније време за преживљавање многих врста птица, поготово услед недостатка хране која бива ретка или затрпана снегом. Стога је птицама током зиме помоћ људи најпотребнија. Тада им у виду прихране можемо повећати шансе да успешно преброде хладан период. Многе врсте птица зимовалица које тешко преживљавају хладан зимски период радо посећују наменски постављене хранилице у нашим вртovima и парковима. Неке од њих су: велика и плава сеница, пољски и врабац покућар, зеба, северна зеба, зелентарка, чешљугар, батокљун, бргљез, црвендаћ, чворак, кос, дрозд боровњак, сојка, гугутка, сврака, врана и многе друге врсте. Различите врсте птица имају особене навике, станишта у којима се најчешће срећу и омиљену храну, тако да ће избор хране и места прихрањивања утицати на то које ће се врсте појавити на хранилицама.

Већина птица певачица се у зимском периоду храни плодовима и семенкама различитих биљака. Битно је да семе буде сирово и неслано и да се избегавају намирнице које садрже конзервансе и друге хемикалије. Храна која им се нуди треба да буде богата енергијом и лака за варење. Сунцокрет је најподеснији за птице као што су врапци, зебе и сенице. Кикирики, просо, ораси, сирак, ломљена пшеница, кукуруз и друго семење представља такође добар избор који ће задовољити потребе многих врста. Избегавајте храњење птица старим или свежим хлебом јер хлеб код птица изазива сметње у варењу, а ређе и угињавање. Од других плодова препоручујемо целе или комаде јабуке или крушке.

Током неповољног периода, птице су принуђене да храну траже чак и у близини људи, превазилазећи урођени страх и опрезност. Они који би желели да птице хране током зиме требало би да обрате посебну пажњу на место за постављање хранилица. Препоручује се да то буде тихо и неузнемиравано место (угао баште, воћњак итд). Хранилицу поставите тако да птице имају лак приступ храни, да буде одвојена барем 2 метра од тла (на постољу или окачена на грани), а добро је да се у близини хранилице налази жбуње или дрвеће где птице имају заклон и одакле имају добар преглед околине.

Препоручен тип отворене хранилице

Семенке затопљене у лоју

Током зиме се на хранилицама окупља мноштво птица које постају зависне од хране која им је понуђена. Нагли прекид храњења може бити смртоносан. Из тих разлога, пре почетка храњења, требало би обезбедити довољну количину хране која би птицама била доступна током читавог хладног периода. Поред хране, птицама ће веома користити свежа топла вода остављена близу хранилице. Пожељно је хранилицу повремено очистити од остатка хране или измета.

55

56

57

Од пластичне флаше лако можете направити хранилицу, тако што ћете пробушити неколико рупа на дну боце, а потом је причврстити на пластичну посуду за саксије. Зрневље истиче кроз рупе на дну боце и скупља се у тацни.

ПОЈИЛИЦЕ ЗА ПТИЦЕ

Врабац покућар на фонтани

Птицама је пијаћа вода значајна и лети и зими. Током лета служи им за расхлађивање и одржавање хигијене, али им и зими морамо обезбедити воду која је често недоступна због смрзавања. Свежу воду треба износити сваки дан, јер ће услед мноштва птица она брзо постати запрљана или ће се смрзнути због ниске температуре.

Утопљена кукувија

Дубоке посуде окомитих и глатких зидова често су смртоносне замке јер се птице у њима могу утопити током појења или купања. Било каква плитка посуда или тањир могу послужити као кадица за купање. Препоручљиво је у једном углу посуде насути каменчиће или шљунак, па тако направити малу плажу и плићак где ће се птице лакше купати. Наравно, један од основних проблема зими је замрзавање воде. Ни у ком случају немојте користити хемикалије или со како би спречили замрзавање! Дно посуде за воду можете обложити јачом кесом како бисте потом замрзнут блок воде лако извадили заједно са кесом. Једноставан начин је и да ставите неку лагану лоптицу у воду, која ће својим плутањем успорити замрзавање.

ВАЖНЕ НАПОМЕНЕ

Мачка на хранилици за птице

Поред птица, хранилице и појилице често ће привући и друге животиње као што су глодари или мачке. Ови „нежељени“ гости могу да узнемиравају птице, док су мачке опасни грабљивци који их веома лако лове у ситуацијама када птице због глади постају мање опрезне. Зато је важно хранилицу поставити што даље од ових животиња, на безбедну висину.

Траг удара птице у стакло

Удар птица у стакло додатна је опасност која може да угрози птице у насељима. Узнемирене или уплашене птице повремено ударају у стакло, које често не уче на време. Ако пронађете птицу која је ударила у стакло и утврдите да је још жива, да не крвари и нема других видних трагова повреда, предлажемо да је ставите у већу картонску кутију док се не опорави од шока. Овај опоравак може трајати од неколико минута до неколико сати. Након што утврдите да је птица живахна и да жели да изађе напоље, пустите је на неком отвореном простору. Уколико птица не полети, контактирајте нас или неку од институција наведених на страни 42.

КАКО ПОСТУПАТИ СА ПТИЦАМА?

Многим врстама птица треба времена да се привикну на новопостављене кућице и да их прихвате као прикладно место за гнежђење. Немојте се разочарати ако се птице не уселе одмах у кућице које сте поставили. Када птице заузму кућицу, немојте их узнемиравати. Птице су у периоду гнежђења под стресом и у случају осећаја угрожености од стране човека могу трајно напустити гнездо.

Младунац утине на тлу

62

Кућица направљена и постављена на одговарајући начин смањује вероватноћу да младунци из ње испадну пре времена. Младе птице током напуштања гнезда још нису добри летачи и као такве могу постати лак плен за дивље или одомаћене грабљивице из ваше околине. Због тога, дрвеће и друго растине у околини кућице за птице од велике је важности за гнездеће парове и њихове младе. Вегетација штити гнездо од грабљиваца и нуди природну заштиту од јаког сунца и високих температура које могу угрозити птице. Из тог разлога, било би пожељно не крчити зеленило око кућице током периода гнежђења. Богатија и гушћа вегетација може утицати и на појаву више врста птица у вашој околини, нарочито птица певачица које најрадије бирају богато обрасла и вегетацијом разноврсна станишта.

ПРЕПОРУКЕ ЗА ПОМОЋ ПТИЋИМА У НЕВОЉИ

Током пролећа и лета често се могу видети птићи на тлу, без родитеља на видiku. Ово није разлог за панику. То што родитеље не видимо не значи да нису у близини. Сакупљају храну, мотре на птиће из прикрајка или су једноставно уплашени нашим присуством. Оперјали птићи углавном намерно напуштају гнездо неколико дана пре него што су у потпуности спремни да лете. Тада се деси да падну на земљу, а још увек нису довољно снажни да наставе лет. На тлу, посебно у ноћним сатима, могу бити у опасности од напада паса, мачака и других грабљиваца. Ако

птић није повређен, најбоље је подићи га на највишу грану у близини места где сте га пронашли или још боље гнезда уколико га видите, склонити се и препустити родитељима. Младунца можете подићи користећи мердевине или руком пажљиво ставити птицу на врх неког дугачког штапа или гране, принети штап грани дрвета и стрпљиво сачекати да птица са врха штапа сама пређе на дрво. Када су у питању птице грабљивице, попут сова и ветрушки, пожељно је користити рукавице да не би дошло до повреде од њихових оштрих канџи. Ситуација је битно другачија када су пронађени птићи ласте или чиопе, јер су ове врсте изразито прилагођене животу у ваздуху. С обзиром на то да се често гнезде на тешко доступним местима, попут високих грађевина, и да враћање у гнездо тада није могуће, младунце је потребно ручно хранити док не буду способни за самосталан лет.

Веома је важно да птића, уколико је здрав, не носите у свој дом јер нећете моћи да се бринете о њему као његови родитељи и да га научите вештинама преживљавања у природи. Осим тога, људи углавном нису у могућности да обезбеде правилну исхрану за дивље птице и младунци често умињавају због тога.

Младунци дивљег голуба

63

Младунац сеоске ласте

64

Склањање младунаца из природног окружења препоручује се једино када смо сигурни да су повређени или напуштени. Ако сте ипак узели птицу морате јој посветити много времена будући да младунци изискују често храњење. Дневне врсте се хране дању, од ране зоре до сумрака на сваких пола сата до сат, а ноћу одмарају те им је потребан мрак и мир, док је код ноћних врста ситуација обрнута. Тип хране који младунцима треба обезбедити разликује се и зависи од врсте птице. Птићима који се хране инсектима (сенице, црвенорепке, ласте, чиопе) потребно је обезбедити храну у виду мушица, комараца, глиста и црвића које можете набавити у тераристичким и другим продавницама сличне намене. Птићима који су сваштоједи (врање, свраке) потребно је давати сирово млевено или ситно сецкано јунеће или пилеће месо или у млакој води натопљене грануле за псе и мачке. И бубоједима и сваштоједима комадићи хране стављају се дубље у отворени кљун, у гушу, јер га тако и родитељи хране. Ако храну ставите ван тог места, велика је вероватноћа да ће је птић нагонски избацити. Уз месо, ако је могуће, требало би обезбедити и гусенице, ситне скакавце и целе муве. Младунцима сваштоједа добро је додати комадиће сезонског воћа и житарице (пшеница). Младунцима који се хране зрневљем (врапци, зебе, стрнадице) потребно је да-

вати разнo зрневље ситнијих житарица (просо, пшеница, ланено семе, мухар), неочишћена зрна сунцокрета и воду. За младунце који се хране из родитељске вољке (гугутке, дивљи голубови) треба припремити разне млевене житарице у које се може додати и мало измиксаног воћа с месом, па од тога уз додатак воде направити ређу кашу која може шприцем лако да се убацује (убризгава) у кљун. Птице грабљивице као што су ветрушка или неке врсте сова, док не буду враћене у природу, могу се успешно нахранити немасном пилетином и појити свежеом водом, а совама су, поред парчића свежег меса, потребне и ситне кости (коштани делови хране којом се хране) и длаке (које можете скинути са пса или мачке).

За храњење птића можете употребити дужу пинцету да би их подсећала на кљун родитеља. Обавезно је давати и воду на шприц или пипету, по мало укапавати птићу у кљун уз оброк док младунац не научи сам да пије. Важно је знати да нередовна и неприлагођена исхрана изазивају сметње у варењу код младунаца, а често узнемиравање и боравак у затвореном простору без могућности за летење доводе до великог стреса што може бити смртоносно за младу јединку. Зато је најбоље да птића, чим мало ојача и опорави се, вратите у природу, јер дуг боравак са људима доводи у питање његов успешан повратак у природу.

Уколико пронађете повређену птицу, неопходно је да добије стручну помоћ у што краћем року. Препорука је да однесете птицу код ветеринара како би установио врсту и степен повреде и дао јој прву помоћ или да се одмах обратите стручним институцијама које могу преузети бригу. Док не обезбедите помоћ, птицу можете држати у картонској кутији са избушеним рупама за ваздух или у транспортерима за кућне љубимце, а као подлогу ставити новине, крпу или пешкир. Уколико имате кућног љубимца, постарајте се да се не приближава птици како не би доживљавала додатни стрес или била нападнута.

Друштво за заштиту и проучавање птица Србије нема капацитете нити законска овлашћења за збрињавање повређених птица, али нам се можете обратити за саветодавну помоћ. Готово све врсте дивљих птица које срећемо у Србији су заштићене законима и подзаконским актима који забрањују узнемиравање, повређивање и држање у заточеништву. За збрињавање птица у невољи, надлежне су законом овлашћене државне институције и организације, па вас молимо да се прво њима обратите:

Заводу за заштиту природе Србије

– Београд (011/209-3801, 011/209-3802, beograd@zzps.rs)

– Ниш (018/523-448, 018/523-449, nis@zzps.rs)

Покрајинском заводу за заштиту природе

– Нови Сад (021/4896-301, novi.sad@pzzp.rs)

Прихватилишту за дивље животиње у Зоо-врту „Палић”

– Палић (024/753-075, 024/753-094, office@zoopalic.co.rs)

Ветеринарској амбуланти или станици у вашој околини.

Друштво за заштиту и проучавање птица Србије

ДЗППС окупља појединце, институције и заједнице који брину за будућност птица и природе у Србији у мрежу активних чланова и успоставља и одржава партнерства са удружењима за заштиту птица широм Европе заснована на заједничком раду на проучавању и заштити птица и њихових станишта. Активности Друштва су: заштита, проучавање птица, њихових станишта и еколошких потреба; објављивање података о биологији птица у нашој земљи; развијање мреже активних посматрача птица и љубитеља природе; едукација јавности о угрожавању и заштити нашег птичјег света; сарадња са разноврсним корисницима простора на којима птице живе; међународна сарадња са циљем развијања заједничких активности на заштити птица; популаризација потребе за заштитом птица.

Канцеларија у Новом Саду

Партизанских база 6/43, 21000 Нови Сад

Тел: 021/302-33-62

Канцеларија у Београду

Македонска 4, 11000 Београд

Тел: 011/334-39-02

www.pticesrbije.rs

E-mail: sekretar@pticesrbije.rs

FB: www.facebook.com/BirdLifeSerbia

Twitter: twitter.com/birdlifeserbia

**ДРУШТВО ЗА ЗАШТИТУ И
ПРОУЧАВАЊЕ ПТИЦА СРБИЈЕ**

Омладински клуб орнитолога

Омладински клубови орнитолога су програм ДЗППС и представљају јединствен начин за популаризацију науке међу ученицима и наставницима основних и средњих школа. Наша жеља је да ученицима кроз занимљив и практичан рад приближимо природне науке, пробудимо истраживачки дух и покренемо их у смеру активне бриге за природу и животну средину. Кроз поменути програм деца ће научити да распознају птице у свом окружењу, да разумеју проблеме њиховог опстанка и да примене вештине и знања у заштити птица.

Неке од планираних активности Омладинских клубова орнитолога су:

1. Пролеће - праћење сеобе, постављање кућица за птице, попис птица на терену
2. Лето - попис гнездарица, прављење и одржавање појилица за птице
3. Јесен - праћење сеобе, прављење хранилица за птице
4. Зима - прављење кућица и хранилица, обилазак хранилица, допуњавање хране

КУЋИЦЕ, ХРАНИЛИЦЕ И ПОЈИЛИЦЕ ЗА ПТИЦЕ

*Практични приручник за израду и одржавање
гнездећих кутија, хранилица и појилица за птице*

Друштво за заштиту и проучавање птица Србије (ДЗППС) окупља појединце, институције и заједнице који брину за будућност птица и природе у Србији у мрежу активних чланова и успоставља и одржава партнерства са удружењима за заштиту птица широм Европе заснована на заједничком раду на проучавању и заштити птица и њихових станишта.

Адреса: Партизанских база 6/43,

21000 Нови Сад, Србија

Тел: 021/302-33-62

www.pticesrbije.rs

sekretar@pticesrbije.rs